

Figuren visar hur fokus i kulturmiljöarbetets utveckling i Sverige har skiftat över tiden och vilka sakkunniga som verkat i och påverkat kulturmiljöarbetet i Linköping.

## Vägledning för kulturmiljöarbete

### PM 2: Analys av befintliga inventeringar och framtida behov

Den viktigaste källan till kunskap om de gamla kulturmiljöerna i Linköping är alla historiska platser och byggnader som finns kvar. Eftersom dessa miljöer och byggnader är svåra att överblicka behöver kommunen i sitt dagliga arbete en relevant dokumentation av deras kulturvärden. Detta PM ger en kortfattad analys av befintliga inventeringar och andra underlag som finns om Linköpings kommuns kulturmiljöer. Analysen beskriver vilka inventeringar och utredningar som finns, status på befintliga inventeringar, användbarheten, vilka profilerande kulturmiljöer som framträder utifrån underlaget och definierar behov för fortsatt arbete med underlag för kulturmiljöarbetet.

#### *Avgränsning*

Den samlade kunskapen om Linköpings värdefulla kulturmiljöer är utspridd på många olika ställen. Det finns en omfattande litteratur till förfogande som fångar en del av stadens och kommunens många minnesvärda platser, arkitektur och historia. Det opublicerade

kollektiva minnet om platser i kommunen förvaras i arkiv och museer, fördelat på flera institutioner. Här kan nämnas bl. a. Östergötlands museum (ÖM), Stadsarkivet, Regionens arkiv, länsstyrelsens arkiv, Landsarkiven i Vadstena, ATA (RAÄ:s antikvariskt topografiska arkiv) m fl. Stadsarkivet är det arkiv som bäst fångar de flesta stora och små förändringar som staden, orterna och landsbygden gått igenom. Här har många lokala tjänstemanna- och politiska beslut förvarats samt byggherrarnas och allmänhetens visioner, frågor och behov. Stadsarkivets handlingar, bilder och ritningar har därför ett oersättligt värde för förståelsen av vår lokala historia och vårt kulturarv. Detta material har dock en allmän karaktär som kräver en särskild analys och är utan direkt relevans för denna analys. Samma gäller för alla de andra arkiven, med ett enda undantag: Östergötlands museums arkiv. Nuvarande PM fokuserar därför, med få avvikelser, huvudsakligen på underlagsmaterialet om Linköpings kommun som har samlats på ÖM.

### *Befintliga inventeringar*

Östergötlands museum (ÖM) fungerade under större delen av 1900-talet och fram till 2016 som antikvarisk sakkunnig åt Linköpings kommun. ÖM utförde många värdefulla inventeringar i Linköpings kommun som förvaras i museets arkiv. Dessa står, i grunden, för Linköpings kommuns historiska kulturmiljöarbete.

Tidigaste inventeringar tillkom under mellankrigstiden på initiativ av Nordiska museet. Efter andra världskriget tog Riksantikvarieämbetet (RAÄ) och Östergötlands museum (ÖM) ansvar för genomgripande regionala inventeringar. ÖM började att inventera Linköpings innerstad i slutet av 1950-talet, i samband med saneringen samt flytten av gamla hus till kulturreseptat Gamla Linköping. En mer omfattande inventering genomfördes i innerstaden 1969-1974, vilken ledde till stadens första bevarandeprogram. Bevarandeprogrammet syftade framförallt till att rädda ett antal gamla förfallna byggnader i kommunens ägande, under tidigt 1980-tal. Inventeringar utanför stadskärnan, för hela kommunen, började först på 1970-talet, efter kommunsammanslagningen. På 1970-talet och 1980-talet genomfördes ett rekord av inventeringar i Linköpings kommun, framförallt tack vare ett inventeringsprogram på Kulturnämnden. Initiativet kom som reaktion på omfattande rivningar i stadskärnan och i stadens yttre områden. Nationellt, infördes samtidigt reformer som betonade kulturmiljön som resurs i fysisk planering. Riksplanering och regionalplanering etablerade sina intressen under denna tid, inklusive för kulturmiljövård. Helhetsmiljöer rika på kulturarv blev experimentellt inventerade i kommunen med stöd av RAÄ genom Lunds universitet. Kommunen pekade samtidigt ut fler och fler enskilda byggnader och sammanhållna områden som viktiga för planeringen, 1974, 1981 och 1992.

Under den ekonomiska krisen i början av 1990-talet och efter besparingsreformerna som följde inom kommunen har kulturmiljöarbetet minskat drastiskt. 2008 tillkom tjänsten som stadsantikvarie på KoF, under Kulturnämnden, som delvis ersatte ÖM:s roll som sakkunnig inom kulturmiljö (mestadels inom innerstaden). Med undantag för ett fåtal inventeringar och enstaka kulturmiljöutredningar föranledda av större planer har inga satsningar på proaktivt kulturmiljöarbete genomförts mellan 1992-2015. I samband med aktuell ÖP för staden, från 2010, har några gamla inventeringar kompletterats, uppdaterats och digitaliserats samt ett antal värdefulla områden utpekats i ytterstaden.

### *Status på befintliga underlag*

De äldre inventeringskampanjerna visar på en museal grundsyn inom kulturmiljöarbetet, vilket syftar till att bygga kunskap från grunden uppåt. I ÖM:s arbete genom åren har en hel del kunskap vuxit fram om stadens och orternas gamla kärnor samt landsbygdens bebyggelse och landskap. Denna kunskapskälla har brukats och återbrukats i olika sammanhang.

Det samlade inventeringsmaterialet har ett oersättligt dokumentationsvärde, eftersom samhället och den fysiska miljön har förändrats markant under det senaste århundradet. Äldre inventeringar ger dessutom en indikation på vad som fortfarande kan värderas högt. Vid framtida inventeringar kan gamla underlag ge ett bra stöd. Så har Linköping kommun gjort tidigare med inventeringar i innerstaden, där äldre underlag återanvändes och status på bevarade miljöer uppdaterades vid flera tillfällen, fram till dagens gis-kartunderlag.

Problemet med äldre inventeringar är att de sällan leder till en relevant överblick, eftersom resurserna inte räcker till en allomfattande genomgång. Inventeringsarbetet har hela tiden drivits av skilda frågor, i omgångar, och därför har underlagsmaterialet blivit heterogent, med en mycket ojämn täckning av Linköpings kommun. De flesta inventeringarna är försedda med ett äldre värderingssystem som motsvarade dåvarande lagstiftningsstruktur och -krav. Trots att det inte alltid tydligt framgår, kan en viss urvalstanke märkas. Bland inventerade bebyggelser finns märkvärdiga, gamla och/eller representativa byggnader som var välbevarade vid dokumentationstillfället. Tidvis lämnades vissa typer av byggnader utanför, som t ex ekonomibygnader. Kriterierna till urval och metoderna för värdering kan bedömas nu som dels otydliga och dels otidsenliga. Generellt, saknas motivering och tydliga värdebärande beskrivningar i alla byggnadsinventeringar, vilket är ett krav i dagens kulturmiljöarbete.

Aktualiteten på underlaget och användbarheten för handläggare har minskat med åren. Dessutom är det arkiverade materialet svårtillgängligt för kommunen. Tillståndet för inventerade byggnader, ute på plats, efter 20-30-40 år, är oftast okänt.

För en mer detaljerad sammanställning av befintliga inventeringar, se bilaga 1.

### *Nuläge*

Idag kan perspektivet på kulturmiljöarbetet bäst beskrivas som omvänt, uppifrån-neråt, från de övergripande kulturvärdena ned till enskilda objekt. Detta skifte på perspektiv blev tydligt i den statliga kulturfastighetsutredningen 2009. Skiftet präglade förarbetena till regeringens nya mål för kulturmiljöns mångfald 2014 och revideringen av kulturmiljölagen 2014. RAÄ lyfter fram behovet av att först definiera de stora övergripande och profilerande berättelserna i den nationella plattformen från 2015. Boverket rådgör vidare kommunerna i sina nya råd kring värdering och urval från 2016 om att modernisera kulturmiljöarbetet och förbättra dess tillämplighet till både lagstiftning och fysisk planering. Eftersom både lagstiftning och fysisk planering utgår från övergripande planer ner till detaljplaner och enskilda bygglovsfrågor är det meningsfullt att det strategiska kulturmiljöarbetet ska utgå från övergripande värden ner till individuella värden.

Dagens kulturmiljöarbete i fysisk planering förutsätter ett integrerat hållbart samhällsbyggnadsperspektiv där kulturmiljön utgör ett viktigt ekonomiskt, socialt, och

miljömässigt kapital. Arbetet med miljömålen under de två senaste decennierna har visat att utvecklingen mot en hållbar bebyggelsestruktur är den största utmaningen i Sverige idag. För att uppnå en god bebyggd miljö ska bl. a. *det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap bevaras, används och utvecklas*. För att hushålla med denna resurs i kommunerna har skydd av och hänsyn till kulturmiljöer i antagna planer varit en viktig indikator. God kännedom av värdefulla kulturmiljöer och egen kompetens har också lyfts fram som viktiga framgångsfaktorer. Ett kommunalt kulturmiljöprogram eller en bevarandeplan, alternativt kommunala kulturmiljömål, har pekats ut som viktiga verktyg.

Linköpings kommun har gjort en omstart i sitt kulturmiljöarbete sedan 2015. Stadsantikvarietjänsten flyttades 2015 till Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen (MoS), Översiktsplaneavdelningen, under KS och SBN för att ännu mer integrera kulturmiljöarbetet i den fysiska planeringen. KoF har fått en egen antikvarisk sakkunnig samma år, med placering inom Gamla Linköping. Kompetensen inom MoS utökades med en bygglövsantikvarietjänst på Bygglövskontoret under BMN, i början av 2019.

Kunskapsbehoven av ett aktuellt och relevant, kommunövertäckande kulturmiljöunderlag har uppmärksammats och fått genomslag i nya program och planarbeten i Linköpings kommun. Inom MoS har ett antal större kulturmiljöutredningar tagits fram sedan 2015, för: Kinda kanal-Stångån, Mjärdevi-Västra Valla, Skäggetorp, Berga, Stångebro, Tannefors, Steninge, Malmslätt, Vårdsberg, Kränge, Landeryd och Roxen. Utredningar för Vidingsjö, Ekholmen och Hjulbro pågår. En tredjedel av alla detaljplaner och områdesbestämmelser som har startats sedan hösten 2015, alla fördjupade översiktsplaner och en del stadsmiljöprojekt har bedömts behöva och därmed fått underlag i form av kulturmiljöutredningar. Samlat kunskap har delvis förts över till våra digitala kartunderlag i Lingis, under rubriken *utpekade värden*.

Linköpings kommun har i Arkitekturprogrammet för Linköpings innerstad från 2018 lyft fram sju av stadens åtta huvudberättelser. Ytterstadsplanen berör i högsta grad även den åttonde berättelsen, om utvecklingen av modernismens årsringar runt stadskärnan. Insprängda i stadens nya stadsdelar finns kvar rester av landsbygdens betydelsefulla strukturer kring Linköpings gamla stadskärna. Denna bild framstår tydligt utifrån de få inventeringar som finns i stadsdelarna, den publicerade litteraturen om 1900-talet och de senaste kulturmiljöutredningarna. För en sammanställt bild av de identitetsbärande berättelserna i hela staden, i orterna och på landsbygden se bilaga 2.

I dagsläget har Linköpings kommun varken ett kulturmiljöprogram, ett bevarandeplan eller aktuella mål för kulturmiljöarbetet. ÖP staden 2010 lyfter fram behovet av ett framtida kulturmiljöprogram, men det nuvarande kunskapsunderlaget är alltför begränsat för att ge stöd till ett heltäckande program.

#### *Behov*

Ett proaktivt, systematiskt och strategiskt arbete krävs för att skapa ett relevant och aktuellt kulturmiljöunderlag, som kan underlätta hanteringen av kulturvärden i alla planprocesser.

Utredningar som kunskapssamlade verktyg inom kulturmiljön säkerställer ofta bestämda behov, vanligtvis på en övergripande nivå i översiktsplaner, planprogram och till viss del i detaljplaner och bygglovsärenden. Översiktliga kulturmiljöutredningar för större områden, som lapp-täcker hela kommunen, kan skapa den överblick som behövs för ett politiskt förankrat kulturmiljöprogram, som därefter kan integreras i framtida översiktsplaner.

Kulturmiljöutredningarna kan inte helt ersätta behov av nya och uppdaterade inventeringar, på en mer grundlig nivå, som vid handläggning inom detaljplan, bygglov och bygginspektion samt i stadsmiljöprojekt. Moderna digitala system och metoder att inventera enskilda kulturvärden i större skala behöver därför anpassas eller utvecklas på Linköpings kommun. De behöver bli kostnadseffektiva och följa en tydlig planering. Prioriteringar för både övergripande utredningar och noggranna inventeringar bör göras för innerstaden, ytterstaden, orterna och landsbygden, i denna ordning.

Gränserna i tid för bedömning av äldre bebyggelse behöver flyttas fram till millenniumskifte, för att omfatta hela 1900-talets makalösa utveckling. Kunskapsunderlagets relevans och aktualitet samt gränsen för värdering på bebyggelsen bör prövas med jämna mellanrum, då bebyggelsen kan ändras och synen på viss typ av bebyggelse kan förändras över tid. En intervall på max 25 år mellan två liknande utredningar/inventeringar och värderingar bör införas.

Kunskapsunderlag från avslutade och pågående planer och bygglovsärenden behöver samlas oavkortat till Lingis. För att detta ska ske naturligt krävs det nya rutiner och resurser till detta. (bilaga 3)

En digital manual och rutiner för arbetet med kulturmiljövärden kan bidra till en gemensam plattform för och mellan både handläggare, byggherrar, politiker och allmänhet.

#### *Bilagor:*

- Bilaga 1: Samlade inventeringar och andra underlag på Östergötlands museums arkiv.
- Bilaga 2: En sammanställt bild av övergripande berättelser för hela staden, i orterna och på landsbygden.
- Bilaga 3: Förslag till rutiner för överföring av kunskapsunderlag till Lingis och behov av resurser till detta.

## **Bilaga 1: Samlade inventeringar och andra underlag på ÖM:s arkiv**

De flesta inventeringarna finns på ÖM, med få undantag (vilket nämns i texten). Det samlade underlagsmaterialet i ÖM:s arkiv är fördelat på tre olika samlingar.

### *Topografiska arkivet*

Sökbart geografiskt. Samlar material om ett specifikt område under lång tid, så som särskilda utredningar, genomförda projekt, tidningsurklipp, samlade kort m fl för bl a:

- stadsdelar och skilda platser
- innerstadens kvarter
- socknar

### *Kategoriinventeringar*

Tematiska inventeringar som oftast täcker hela regionen, beställda av RAÄ och utförda på uppdrag från Länsstyrelsen. 109 utpekade objekt har samlats i ett regionalt kulturminnesprogram som Länsstyrelsen publicerade 1983: *Natur- och Kulturmiljöer i Östergötland*. De utpekade objekten har en karaktär av aktualitet eftersom de bevakas av Länsstyrelsen i olika sammanhang.

- prästgårdar 1929
- Göta kanal 1975-1976
- skolor 1978
- missionshus 1978
- folkrörelselokaler 1978
- kvarnar 1978
- broinventering 1977-1979
- järnvägsmiljöer 1978-1979
- kyrkomiljöer 1979
- prästgårdar 1978-1985
- Kinda kanal 1982
- tegelbruk 1984-1986

- kyrkbyinventering 1993-1994

### *Bebyggelseinventeringar*

Har fokus på hela eller specifika områden med genomgående inventeringar av bebyggelse under en begränsat tillfälle, beställda av Linköpings kommun

#### **Stadsinventeringar**

Det finns en stark kontinuitet mellan Nordiska museets första dokumentation av trästaden i stadskärnan omkring 1930 och Bengt Cnattingius inventering omkring 1960, i samband med starten i arbetet på Generalplanenskommitté. Senare utredningar, från 1974, 1981, 1992 och 2014 bygger på dessa tidiga steg och bidrar med gradvisa kompletteringar samt uppdateringar.

1928-1933 *Inventering av trästadens bebyggelse*, genomförd av Nordiska museet, dokumenterar enskilda märkvärdiga byggnader och stadsgårdar i innerstaden.

1956-1961 *Inventering av Linköpings stads äldre bebyggelse*, verkställd av landsantikvarie Bengt Cnattingius och Anders Lindahl, ÖM, på uppdrag av Linköpings stads generalplanskommitté. Kompletterad 1960-1961 med delar i Hunneberg, Gottfridsberg och Tannefors kvarnby. Underlag till Generalplan för Linköping 1967.

- I - byggnader som ska bevaras; II - byggnader som om möjligt bör bevaras; III – byggnader av intresse som ska dokumenteras i händelse av rivning

1969-1974 *Inventering av äldre bebyggelse i innerstaden*. Landsantikvarie Sven Noreen, Sune Ljungstedt och Anders Lindahl, ÖM, på uppdrag av Linköpings kulturnämnd och i samråd med miljödelegationen. Täcker större delar av innerstaden. Publicerad 1975 under titeln *Låt husen leva!* Inventeringen användes som utgångspunkt för en planerat Bevarandeplan beställt 1977 av kommunstyrelsen, men troligen inte fastställt.

- A – byggnadsminnesklass; B – kulturhistoriskt värdefull som kräver skyddsföreskrifter; C – visst kulturhistoriskt eller miljömässigt värde, bör dokumenteras
- Fem prioriterade bevaringszoner av värdefulla miljöer inom den medeltida stadskärnan

1980-1981 *Kulturhistorisk byggnadsinventering i Linköpings innerstad*. Johan Högquist ÖM, på uppdrag av Stadsbyggnadskontoret, Stadsingenjörskontoret och Energibesparbyrån samt Kulturnämnden, Linköpings kommun. Publicerad karta och PM 1984-04-11. Totalinventering. En fortsättning på föregående arbete.

- A – byggnadsminnesklass (Q); B – väsentlig kulturhistorisk eller miljömässig betydelse (q)

- Fem värdefulla miljöer (38§ BS): Stadskärnan, Gottfridsberg, Vasastaden, Kanberget och Fridhem. Omfattar byggnader och miljöer äldre än 1960.

1980-1981 *Kulturhistorisk inventering Linköping, Malmslätt, Ljungsbro till stöd för energibesparplaneringen inom befintlig bebyggelse*. Johan Högquist ÖM, på uppdrag av Stadsbyggnadskontoret, Stadsingenjörskontoret och Energibesparbyrån, Linköpings kommun. Täcker ytterstaden och två orter.

1992 revidering och uppdatering av tidigare inventeringar i innerstaden, genom Anita Löfgren Ek och Marie Hagsten, ÖM, på uppdrag av Kommunledningskontoret. 1995 underlag till ÖP Linköpings innerstad och till precisering av riksintresset för kulturmiljövården Linköpings stadskärna.

- 1A (blå) – byggnadsminneklass, framstående representant; 1B (grön) – väl bevarad representant, ändringar med antikvarisk medverkan; M (gul) – miljövärde
- Värdefulla miljöer: Fridhem och Kanberget är skyddade enligt tidigare inventering. Omfattar byggnader äldre än 1960.

2009-2014, sammanställning, uppdatering, viss komplettering och digitalisering av innerstadens bebyggelse, genom stadsantikvarie Gunnar Elfström och antikvarie Jessica Åkesson på Kultur- och Fritidsförvaltningen. Inventeringen är begränsad till delar av nuvarande innerstad, inklusive delar av Tannefors, Tornby, Gottfridsberg, Kanberget och Ramshäll. Både inventeringen och de utpekade områdena i OP 2010 brukas av handläggare på MoS i handläggning.

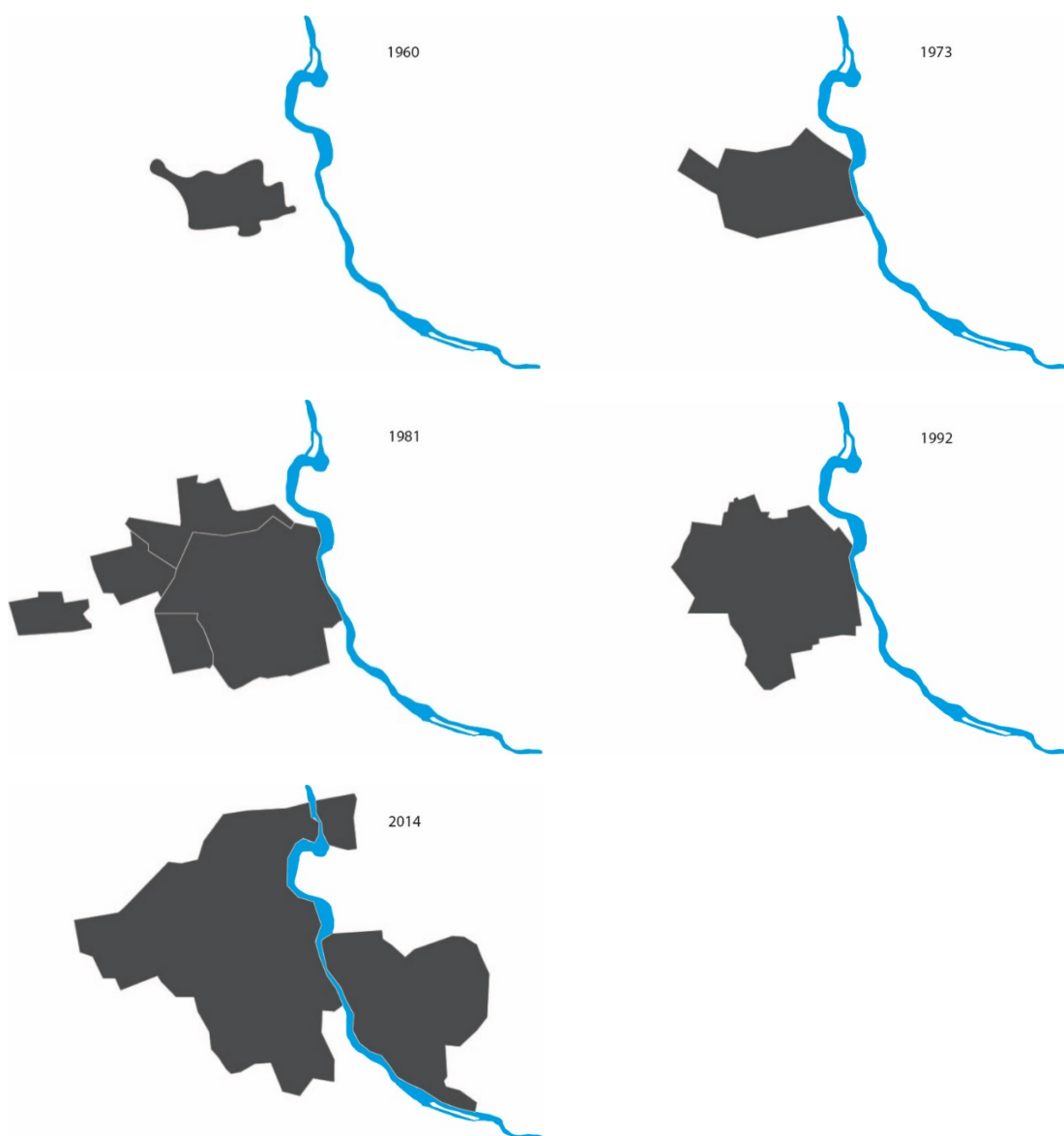
- Röd – betydande kh värde; Grön – stort kh värde; Blå – kh värde; Gul – mindre kh värde; Beige – uppförda efter 1980
- 36 utpekade områden med högt kulturhistoriskt värde i och utanför stadskärnan publicerade i ÖP staden 2010, politiskt antaget och tillgängligt för allmänheten. Riktlinjer för ändringar: återhållsamhet, särskild hänsyn, behov av antikvariskt underlag, samråd med stadsantikvarie eller sakkunnig och framtagning av långsiktiga mål.

Tabell över inventeringar och utpekade byggnader inom Linköpings stad:

inv	dokumentation	basfakta	värdering	motivering	karaktisering	aktualitet
1928-1933	x					
1956-1961	x		x			
1969-1974	x	x	x			



1980-1981	x	x	x	
1980-1981		x	x	
1992	x	x	x	
2009-2014	x	x	x	x



Inventerade och utpekade byggnader i stadskärnan.

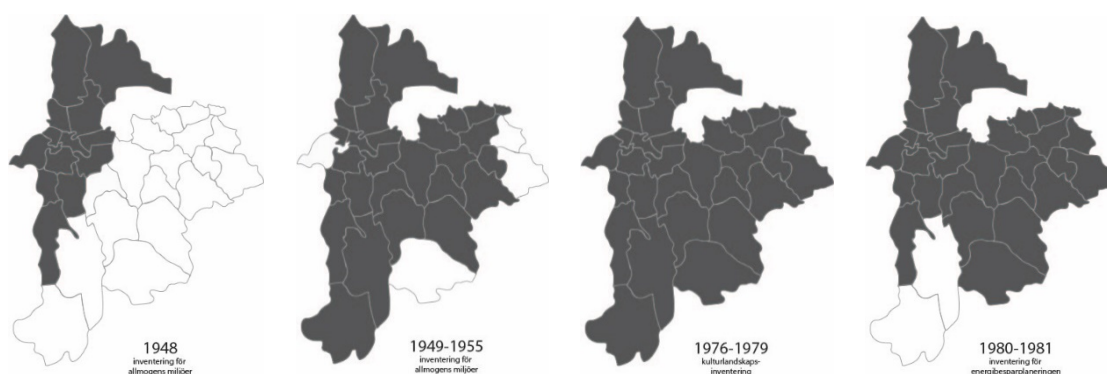
### **Landsbygdsinventeringar**

Utanför Linköping har Riksantikvarieämbetet startat med en ambitiös dokumentation av märkliga byggnader 1948. Fältarbetet på landsbygden fortsatte mellan 1949-1955 med inventering av allmogebyggnader, genom Östergötlands museum. På 1970-talet utvecklade Lunds universitet en metod att dokumentera landsbygdens kulturlandskap för att uppmärksamma sammanhängande kärnmiljöer kring sockencentra och fornlämningstäta miljöer. Den sista, mer omfattande, byggnadsinventeringen gjordes i början på 1980-talet i samband med energisparåtgärder, av stor aktualitet efter oljekrisen.

Kulturlandskapsinventeringen från 1970-talet har, på grund av sin användning i regionprogrammet, fortfarande en aktualitet. Fokus på bebyggelse i och på landskap kring gamla sockencentra gör de utpekade områdena fortfarande aktuella även för en modern bedömning. Innehållet behöver dock uppdateras, och förtydligas med moderna värderingsmetoder.

Tabell över inventeringar på landsbygden:

inv	dokumentation	basfakta	värdering	motivering	karaktärisering	aktualitet
1948	x					
1949-1955	x					
1976-1979	x	x				x
1980-1981		x	x			



1948 *Inventering av kulturhistoriskt märkliga byggnader i vissa delar av Östergötland.* Genomförd av Stig Stenström på RAÄ. Omfattar västra halvan av Östergötland där tio

socknar från Linköpings kommun ingår. Dokumentation i skisser och bilder, varierande täckning.

1949-1955 *Byggnadsinventering av allmogebyggnader i Östergötland*. Framtagen på initiativ av Bengt Cnattingius landsantikvarie på Östergötlands museum, med medel från bl a Svenska lotteriet, RAÄ granskade. Genomfört av Karl-Gustav Petersson, Alf Jönsson och Anders Lindahl. Kan betraktas som en fortsättning på föregående inventering. Dokumentation i skisser och bilder. Varierande täckning, från över 50-tals gårdar i Nykil sn till bara 1 gård i Vist sn.

1976 *Miljöer i kulturlandskap, en kulturhistorisk studie inom Linköpings kommun* heter del 1. Den är utförd av Lunds universitet på uppdrag av Riksantikvarieämbetet. 1979 Del 2: *Miljöer att bevara, kulturlandskapet i Linköpings kommun*. Kompletterande del utförd av ÖM på uppdrag av Kommunfullmäktige, publicerades 1982. Pekar ut 84 värdefulla kulturlandskap och bebyggelsemiljöer. Är fortfarande aktuellt som underlag till ett regionalt överblickande kulturminnesprogram som Länsstyrelsen tog fram 1983: *Natur- och Kulturmiljöer i Östergötland*.

1980-1981 *Kulturhistorisk inventering inom Linköpings kommun till stöd för energibesparplaneringen inom befintlig bebyggelse*. Johan Högquist ÖM, på uppdrag av Stadsbyggnadskontoret, Stadsingenjörskontoret och Energibesparbyrån, Linköpings kommun. Pekar ut värdefulla byggnader på landsbygden i hela kommunen utom i Nykil och Ulrika socknar. Ingen dokumentation, endast kort fakta och värdering av bebyggelse.

### **Områdesinventeringar**

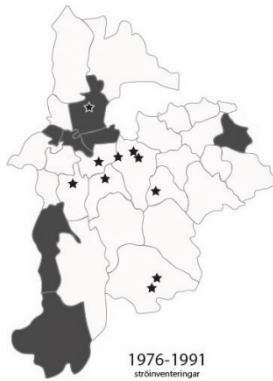
Omfattar ett välvgränsat område, oftast i syfte att vara till hjälp i olika begränsade planfrågor. Ibland täcker områdena hela socknar, ibland delar av en stadsdel eller av en ort. Vega projektet är ett exempel på ett tidigt experiment att totalinventera väl definierade ytor och geografiskt märka värdefulla byggnader i digitala system.

- *Johannelund centrum 1982* uppdrag från kommunen
- *Hejdegården 1982-1984*, bildinventering samt lista med utpekade byggnader: A (Q) och B (q). Utfört av ÖM på uppdrag av Kulturnämndens miljödelegation.
- *Bestorp 1983*, uppförd av Inger Gustafsson på uppdrag från kommunen
- *Brokind 1985*, uppförd av Inger Gustafsson på uppdrag från kommunen, underlag till OB 1121/1996
- *Ljungsbro 1985-1987*, på uppdrag av kommunen, underlag till OB 1148/1997. En påbörjat inventering 1976 fanns som utgångspunkt.
- *Vega projektet 1985*, totalinventering av bebyggelse inom två rutor från Ekonomikartan, 8F4j och 8F4g, placerade i Slaka och Landeryd. Utfört på ÖM, på uppdrag från Linköpings kommun, Kulturnämndens inventeringsverksamhet.

- *Gammalkil 1987*, genomfört av Mats Björk på ÖM, på uppdrag av Linköpings kommun. Saknas södra delen av socknen.
- *Malmslätt, Jägarvallen och Vikingstad 1987*, utfört av Mats Björk på ÖM, på uppdrag av Linköpings kommun.
- *Slaka sockencentrum 1993*, uppdrag från kommunen, underlag till DP 1040/1994
- *Roxenbaden 2008-2009*, utförd av Anna Lindqvist på ÖM, på uppdrag från kommunen, underlag till pågående DP-arbete. Denna aktualiserades 2017 med kompletterande utredning, innehållande motivering och karakterisering.

Tabell över bebyggelseinventeringar:

inv	år	bilder	basfakta	värdering	motivering	karakterisering	aktualitet
Johannelund	1982	x	x	x			
Hejdegården	1982	x		x			
Bestorp	1983	x	x	x			
Brokind	1985	x	x	x			
Vega	1985	x	x	x			
Gammalkil	1987	x	x	x			
Malmslätt	1987	x	x	x			
Ljungsbro	1987	x	x	x			
Vikingstad	1987	x	x	x			
Ulrika	1991	x	x	x			
Roxenbaden	2008	x	x	x			



### ***Källor***

*Östergötlands museums arkiv*

Många av arkiven i listorna ovan finns kopierade, ordnade och tillgängliga nu på:

I:\MoS\Enhet\_ToS\ToS\_Oversiktsplanering\Omvärldsbevakning, bevakningsområden\Kulturmiljö\Källor\Arkiv\ÖM

*Stadsarkivet*

En liten del av material finns sökbar på:

I:\MoS\Enhet\_ToS\ToS\_Oversiktsplanering\Omvärldsbevakning, bevakningsområden\Kulturmiljö\Källor\Arkiv\Stadsarkivet

*Miljömålen:*

<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6890-5.pdf?pid=24788>

<http://sverigesmiljomal.se/miljomalen/god-bebyggd-miljo/preciseringar-av-god-bebyggd-miljo/>

<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2019/fordjupad-utvardering-av-god-bebyggd-miljo.pdf>

*Kulturfastighetsutredningen:*

<https://www.sfv.se/sv/om-oss/uppdrag/statens-fastighetsinnehav/kulturfastighetsutredningen/>

*RAÄ:s, plattform 2015:*

<http://samla.raa.se/xmlui/handle/raa/8235>

*Boverkets råd 2016:*

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/kulturvarden/>

## Bilaga 2: Övergripande berättelser

Av tidigare inventeringar, litteratur om kommunens historia framgår ett antal berättelser som avgörande för stadens, orternas och socknarnas identitet.

### Linköping stads profil

	<b>Garnisonsstaden</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• övningsfält, T1, garnisonen, militärbostäder</li></ul>		<b>Residensstaden</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• slottet, administrativa byggnader, domkyrkan, sjukhus</li></ul>
<b>Grönstaden</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• parker, rekreationsområden, trädgårdsstaden</li></ul>		<b>Handelsstaden</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• torg, affärscentrum, handelsgårdar, hotell, hantverksgårdar, banker</li></ul>	
	<b>Utbildningsstaden</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• förskolor, skolor, universitet, studentbostäder</li></ul>		<b>Folkrörelserna</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• frikyrkor, föreningar, arbetarrörelsen, fri press</li><li>• teater, museum</li></ul>
<b>Industrirevolutionen</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Infrastruktur, kraftverk, industrier, hamnen, järnvägsstationen</li></ul>		<b>Modernismen</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• stad i det gröna, sanering, billism, miljonprogrammet, förtätningar, Ga Linköping</li></ul>	

### Linköping landsbygds profil

	<b>Maktstrukturer</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Kyrkbyar, prästgårdar, fattighus, sockenstugor, slott, säterier, tingshus, skolor, lärarbostäder, sanatorier, anstalter</li></ul>		<b>Kontinuitet</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• byar, gårdar, torp, relation till fornlämningar, kulturlandskap</li></ul>
<b>Försvaret</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Officergårdar, torp, övningsfält och försvarsanläggningar</li></ul>		<b>Kommunikation</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Landsvägar, alléer, broar, kanalanläggningar, järnvägar, vägmärken, vägstationer, handel, motell, gästgiverier</li></ul>	
	<b>Fritid och rekreation</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Fritidsvillor och sportstugor, badbodar, jaktstugor, ridanläggningar</li></ul>		<b>Folkrörelserna</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• frikyrkor, föreningslokaler, nykterhetsloger, hembygds museer, egna hem</li></ul>
<b>Industrier</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Kvarnar, kraftverk, sågverk, verkstäder, smedjor</li></ul>			

## Malmsläatts profil



### Sockencentrum

- Kärna kyrkans miljö, skolmiljö
- Vägkorsning med handelsetablering

### Försvaret

- Malmen, officersvillor och soldathem

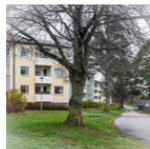


### Stationsorten

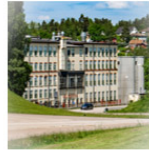
- Järnvägsstationen, handeln, föreningslokaler och trädgårdsstads kvarteren

### Modernismen

- Grannskapsenheter från efterkrigstiden, villamattor, postmodernistiskt centrum, hembygdsmuseum



## Ljungsbro och Bergs profil



### Bruksorten

- fabriken, trädgårdsstaden, stadsplansstruktur, disponentpark och -villor, fruktodlingar, vattenkraft

### Kommuncentrum

- Modern centrum, kyrka och förskola, läkarmottagning och bostad, arbetarbostäder, kommunhus, busstation, folkpark



### Kanalorten

- Kanalanläggningar, Bergs villor och handel, bad- och semesteranläggningar

### Klostercentrum

- Vreta klostrets anläggningar med sockencentrum, skolorna



## Vikingstad, Lingham



### Lång kontinuitet

- äldre bykärnor, gårdar och torp

### Stationssamhälle

- Järnvägsstation och -anläggningar, handelsbodas och bank, skolor, trädgårdsstadsvillor



### Pendlingsort

- Villa mattor, idrottsanläggning, badhus, moderna skolor

## Brokind och Bestorp profil



### Herrgårdsmiljö

- Brokinds herrgård, park och stordrifts anläggningar, slussmiljö

### Stationssamhälle

- Järnvägsstation, villor, handel, snickerifabrik och verkstäder



### Fritid och rekreation

- Fritidsvillor, sportstugor, badanläggningar

## Askeby, Örtomta, Gistad



### Sockencentrum

- Kyrko- och klostermiljöer med anslutande skolmiljöer, sockenstuga, fattigstuga, m fl

### Stationssamhälle

- Stations hus, handel och hantverks etableringar, trädgårdsstadsvillor



## Sturefors profil



### Slottsmiljö

- Sturefors slott, park och stordrifts anläggningar, slussmiljö

### Sockencentrum

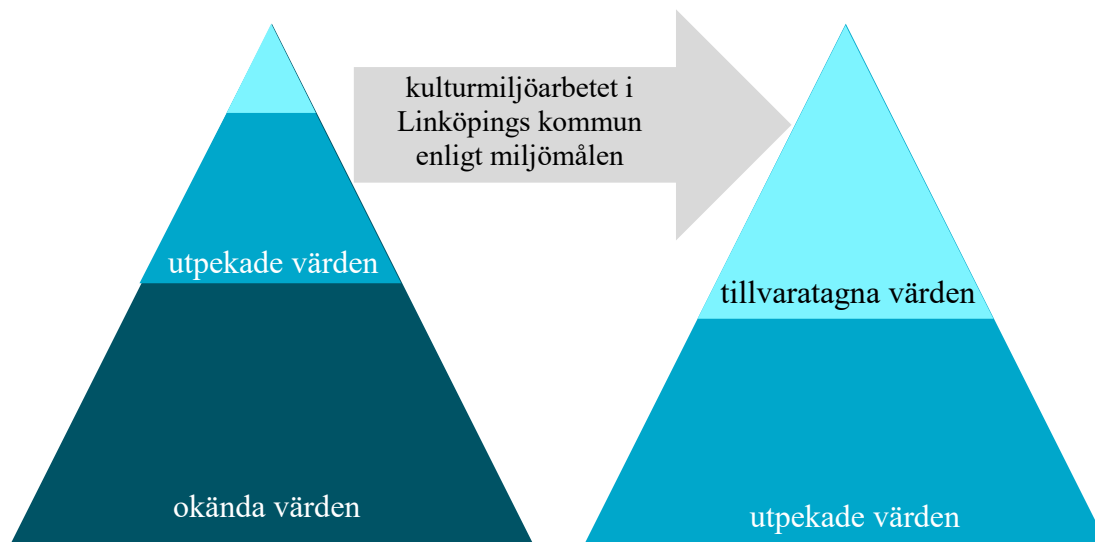
- Kyrkmiljö, skolmiljö, järnvägsmiljö



Linköpings profil för mindre orter

## Bilaga 3: Framtagning och hantering av kulturvärden

### *Utpekade vs tillvaratagna kulturvärden*



#### *Input: de utpekade kulturvärdena*

Kulturmiljöarbetet inom MoS följer aktuella plan- och bygglovsfrågor nära. Inom de planer och ibland bygglovsärenden där behov finns genomförs en kulturmiljöutredning. Det tas fram även en del proaktiva kulturmiljöutredningar. Utredningarna mynnar ut i ett antal utpekade kulturvärden, framtagna med stöd av ett kunskapsunderlag och enligt kommunens värderingssystem. Kulturvärdena och tillhörande kunskapsunderlag bör överföras till LinGIS, i lagret om *utpekade värden*.

#### *Output: de tillvaratagna kulturvärdena*

De framtagna kulturvärdena tas till stora delar till vara först när den offentliga prövningen genomförs i planprocesser, enligt PBL. Kulturvärdena provas mot andra intressen, förankras offentligt och prioriteras av politiken. Planprocessen tar vara på kulturvärden i form av prioriterade kulturvärden i översiktsplaner eller skyddade kulturvärden i detaljplaner och områdesbestämmelser. 36 kulturhistoriskt värdefulla områden som är prövade och prioriterade i ÖP 2010 finns redovisade i LinGIS, i lagret *fastställda kulturvärden*. Det finns i nuläge ingen sammanställning i LinGIS som redovisar kommunens prövade och skyddade kulturvärden. Det finns dock planer inom kommunen och nationellt på att gå över till digitala detaljplaner vilket kommer att underlätta redovisningen av *tillvaratagna kulturvärden*.

#### *Vad ska redovisas?*

När utpekade kulturvärden redovisas, ska följande olika nivåer behandlas:

1. Övergripande värden i landskapet/karaktärsområden
2. Särskilt värdefulla bebyggelseområden (enligt PBL 8:13)



3. Särskilt värdefulla byggnader (enligt PBL 8:13)
4. Värdefulla byggnader (enligt PBL 8:17)

De första två nivåerna (1-2) behandlas bäst genom proaktiva insatser som t ex för stadsdelen Tannefors. De kan även fångas i samband med översiktliga kulturmiljöutredningar, i t ex fördjupade översiktsplaner för Malmslätt, i större planprogram som t ex för Skäggetorp.

De sista två nivåerna (3-4) tas fram i fördjupade kulturmiljöutredningar inom detaljplaner som t ex Roxenbaden, inom områdesbestämmelser som t ex Vårdsberg och inom bygglovsärenden som t ex Morellen 1 samt inom stadsmiljöprojekt för offentliga miljöer, som t ex Nykvarnsholmen.

Mer proaktiva insatser för enskilda byggnader (nivåerna 3 och 4) kan tas fram genom genomgående kulturmiljöinventeringar inom särskilda områden. Proaktivt utpekade kulturvärden på byggnadsnivå är särskilt eftertraktade inom bygglovshandläggningen, där både tjänstepersoner, fastighetsägare, allmänhet och politiker kan ha stort nytta av.

En översiktsplan eller ett kulturmiljöprogram kan prioritera och skapa en inriktning samt en handlingsplan för ett urval av samtliga fyra olika nivåer (1-2-3-4) av kända kulturvärden. De kan med fördel struktureras kring de identitetsbärande berättelserna i staden, på landsbygden och inom orterna.

### ***Hur ska redovisas?***

- Kommunens värderingssystem är anpassat efter Boverkets vägledning. Den ska följas vid både interna och externa kulturmiljöutredningar för att åstadkomma likvärdiga underlag. Se PM 1, bilaga 3: *att definiera kulturvärden*.
- Kunskapsunderlaget ska tas till vara på en eller flera kort och ska redovisa framförallt dessa fem aspekter: kulturvärden, lagrum, motivering, värdebärande delar och beskrivning.
- Vid framtagning av övergripande kulturvärden kan känslighet och potential till utveckling också redovisas. Alla kort ska innehålla nödvändig relevant illustration.
- Kartor som ska överföras till LinGIS ska alltid tas fram i samband med kulturmiljöutredningar och levereras i relevant gis-format. De ska även följa kommunens färgskala: *gul* för särskilt värdefulla bebyggelseområden, *orange* för särskilt värdefulla byggnader, *grön* för värdefulla byggnader.

### ***Hur ska finansieras?***

Alla kulturmiljöutredningar ska minimera efterarbete genom att följa en mall i redovisning av kulturvärden. Övergripande kulturmiljöutredningar har strukturerats under 2019 för att utpekade kulturvärden på första två nivåer ska direkt och effektivt överföras till LinGIS.

- För att komma ikapp med samlat material som behöver överföras till LinGIS krävs ett engångs anslag.

- Kostnader för löpande överföring av kulturvärden till LinGIS bör finansieras av SBN genom ett årsanslag.
- Tid för hantering och kostnader ska i längden, så långt det går, begränsas till endast lantmätarens arbete. Sakkunnig kan alternativt lära sig själv föra direkt över visningskort till kartsystemet.
- Proaktiva utredningar och inventeringar ska minimera ytterligare kostnaderna, standardisera redovisningen och baka in kostnaderna för överföring till LinGIS.

## **Bilaga 4: Förslag till rutiner för överföring av underlag till LinGIS**

### ***Rutiner för löpande överföring av underlag till LinGIS***

- Alla kulturvärden med tillhörande kunskapsunderlag ska samlas, sparas och synliggöras i LinGIS.
- Processen att överföra materialet till kartsystemet måste standardiseras och effektiviseras, från inkommande underlag till slutredovisning i kartsystemet.
- Handläggare samråder med sakkunnig om innehåll i visningskorten, fastighetsdata och kartor som ska överföras till lagret *utpekade kulturvärden*.
- Handläggare eller sakkunnig överlämnar visningskorten, fastighetsdata och/eller karta till lantmäteriet för överföring. En kontroll görs i efterhand för eventuella justeringar.